

A szegedi egyetem és a Csanádi püspökség együttműködése 1920 és 1930 között Erdélyi László Gyula és Glattfelder Gyula püspök kapcsolata alapján

Janzsó Károly *

* doktorandusz (SZTE BTK)

Kulcsszavak

Erdélyi László Gyula
Glattfelder Gyula
Szent Imre Kollégium
Szent Imre emlékévk

László Gyula Erdélyi
Gyula Glattfelder
St. Imre College
St. Imre Memorial Year

Absztrakt

A tanulmány az egyetem és a Csanádi püspökség együttműködésének néhány részletének vizsgálatát, elemzését tűzte ki célul 1920 és 1930 között. (Erdélyi László Gyula és Glattfelder Gyula püspök kapcsolata alapján azonban nem célja a teljes terület feldolgozása.)

Az egyetem és a Csanádi püspökség együttműködése 1920 és 1930 között kimutatható, amelynek jellemző vonásai megfoghatóak Erdélyi László Gyula és Glattfelder Gyula püspök kapcsolata alapján. A kutatás vizsgálta Erdélyi László Gyula OSB pannonthalmi levelezését és az 1920 után írott, nyomtatásban megjelent munkáit, a Szeged-Csanádi Püspökség Levéltárának anyagát, a Szent Imre Kollégium História Domusát, a Szegeden megjelent sajtótermékeket, amelyek az egyetem, valamint a Glattfelder püspök ideköltözéséről tájékoztatnak, továbbá az 1930-as Szent Imre emlékévk és záródoklatról szóló cikkeket és tudósításokat.

A kutatás eredményeképpen elmondható, hogy az egyetem és az 1923-ban Szegedre költöző Glattfelder püspök szorosan együttműködött a következő területeken: egyetemi hallgatók elhelyezése és az intézmény vezetése; katolikus sajtótermék kiadása és egyfajta kulturális reneszánsz megjelenése. (A kutatás a megvizsgált egyházi és világi ünnepek szervezése és lebonyolítása területén a korábbi szakirodalmához két alkalommal járul hozzá.)

Szeged egyetemi várossá válásának 100 éves évfordulójához közeledve ma már történeti távlatból tudjuk megvizsgálni azt a folyamatot, amelynek végére a dél-alföldi város a területileg átalakuló, önálló Magyarország vidéki egyetemi városává vált. Az elmúlt évtizedek megmutatták, hogy Szeged nevéhez szorosan és elválaszthatatlanul kapcsolódik az egyetem. Így vagyunk azzal a kérdéssel is, amikor a Csanádi püspökség kerül szóba. Elképzelhetetlennek tűnik, hogy 100 évvel ezelőtt a szegedi polgároknak még küzdeni kellett azért, hogy ez megvalósuljon. A sors furcsa kölcsönhatásának köszönhetően szinte egyszerre valósul meg a két cél: egyetemi és püspöki székhely lett Szeged. A folyamat közben azonban ma már jól látszik: gazdagodott a Tiszaparti város. Olyan polgárai lettek, akiknek együttműködése újabb – korábban nem remélt – eredmények elérését segítették elő. Egy egyetemi tanár, Erdélyi László Gyula és egy püspök, Glattfelder Gyula kapcsolatán keresztül mutatom be azokat az együttműködési területeket, eredményeket, amelyek megvalósulása meghatározza a város mai arculatát.

Az előzmények

Glattfelder Gyula¹

A 20. század első felének kiváló szónoki képességekkel rendelkező lelkipásztora 1874. március 18-án Budapesten látta meg a napvilágot, a család elsőszülött gyermekeként. Apja, Glattfelder Jakab gazdasági vállalkozásai révén (Lotz 1983, 142-143) előkelő módon tudta taníttatni, nevelni gyermekeit (Kempelen é.n.). Gondoskodása révén Gyula fia a budapesti piarista gimnázium diákja lett. A tanulmányait kiváló eredménnyel végző ifjú érettségije után a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karának a hallgatója lett. Négy év elteltével az esztergomi egyházmegye szentelte pappá 1896. október 15-én (Magyar Katolikus Lexikon é.n.). A 19. század végének szokása alapján pályája innentől a kor egyházi előírásainak megfelelően alakult és a kiváló személyes képességek alapján gyorsan haladt előre. Előbb mint budapesti hittanár tevékenykedett, majd a Központi Papnevelő Intézet prefektusa lett. A századforduló éveinek hazai gazdasági-társadalmi változásait² látva és a Rerum Novarummal megjelenő új katolikus nézetet megismerve köteleződésként el az ifjúság támogatása

és pártfogása mellett. A családi örökségét felhasználva 1900-ban Pesten, 1908-ban pedig Budán³ alapította meg a Szent Imre Kollégiumot (Csíky 2003), majd az ezen szervezetek fenntartására és támogatására 1901-ben létrejött Szent Imre Internátus Egyesületet. Pappá szentelésének 15. évfordulóján már két éve egyetemi tanári (1909. február 8. – 1911. április 3. között a budapesti egyetem egyetemes egyházi szónoklattan tanára) munkát is a háta mögött tudhatott a még csak 37 éves teológus. Ekkor a fővárosban nagy népszerűségnek örvendő pesti professzorból 1911-ben Temesváron püspök lett.

A temesvári püspöki cím 1907 óta folyamatos változásokon ment keresztül. Az 1907-re súlyos beteg, majd az év végén elhunyt Dessewffy püspököt⁴ a csanádi püspöki székben először Csernoch János (1908-1911) váltotta,⁵ majd Glattfelder Gyula következett, aki 1911-től 1942-ig lett Szent Gellért⁶ 89. utóda.

A piarista forrás erről így írt: „Glattfelder Gyula 1911. május 28-án⁷ foglalja el az ősi Csanádi Egyházmegye püspöki székét, férfikora legszebb virágában. Hatalmas munkabírással megáldott alkotóerő, kiváló hitszónok, egyetemi tanár,⁸ aki életének javarészét a kat. intelligencia nevelésére s a budai Szent Imre kollégium (Csíky 2003; Csíky 2007) megteremtésére áldozta fel, miért is Temesvár városa, s az egész Délvidék a legszebb reményekkel nézett apostoli s kulturális működése elé” (Both 2015, 108). Aktivitását jól jellemezte az 1911 novemberében tartott konferencia, ahol a Szent Imre kollégiumokat a „püspöki kar védelme és felügyelete alá veszi, s kebeléből egy püspök protektort küld ki a csanádi püspök személyében” tartalmú döntés mellett további öt témakörben érintett volt. Egyházi rangjánál fogva tagja lett a főrendi háznak (1885. évi VII. törvénycikk 4§), ahol a politikai életben történő eligazodás tekintetében értékes tapasztalatokat szerzett.

Erdélyi László Gyula

Erdélyi Gyula – a későbbi professzor – 1868. március 2-án született magyar kiscgazda családban (Erdélyi 1909, 3) a Pozsony vármegyében található Zsigárdon (ma Szlovákia, szlovákul Žihárec⁹). A szülők gyermeküket előbb Nagyszombaton taníttatták 1877-től 1882-ig, majd az esztergomi bencés főgimnáziumban folytatta tanulmányait. Ezt követően Erdélyi Gyulát 1884-ben felvették a bencés rendbe,¹⁰ majd Győrben taníttatták a bencések a rendi főgimnáziumban. 1887-ben sikeresen érettségizett, ismét előkerült a rendi név kérdése az egyszerű fogadalom letétele okán (Erdélyi 1909, 3). Az ifjú Erdélyi ekkor (az 1887-88-as és az 1888-89-es tanévben) mint papnövendék a pannonhalmi főapátsági főiskolájában tanult, hittudományi és tanárképző órákat hallgatott.

A következő évek intenzív tanulással, munkával teltek. Vaszary Kolos Ferenc¹¹ főapát engedélyével a budapesti egyetemre küldték történelmet tanulni. Az egyetemen tanárai voltak Salamon Ferenc, Horváth Árpád és a későbbi kolléga, Márki Sándor.

Az első egyetemi év után, a párhuzamosan elvégzett négy év hittudományi tanulmányokkal a háta mögött, 1891-ben áldozó pappá szentelték. Az egyetemi diplomáját 1892-ben vehette át Szerémi György és emlékiratai című tanulmánya (szakdolgozata) eredményeként. A tanulmány megmutatta a fiatal Erdélyi kivételes tehetségét. A Szerémiről írott munka lett egyben a doktori disszertációja is, amelyet summa cum laude minősítéssel védett meg (Eötvös Lóránd Tudományegyetem Levéltára 1890-92).

A századforduló utáni évtizedben az országos hírnévre szert tett ifjú történész, aki a pannonhalmi főiskola tanára volt, de főapáti engedéllyel egyetemi katedrara pályázott. Sikerral, mert 1911-ben, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a Magyar Művelődéstörténeti Tanszékre került tanítani. Előbb nyilvános rendkívüli, majd 1912 májusától nyilvános rendes tanára lett tanszékének.

A pannonhalmi rendtörténet több mint tíz év kitartó kutatómunka és szerkesztői után elkészült (Szilágyi 2012, 736-737). A Villányi Szaniszló Béla¹² által elkezdett, de Erdélyi László által befejezett munka kiemelkedő jelentőségű lett. A 21. század embere is „impozáns vállalkozás”-nak tartja (Romsics 2011, 117) és kiemeli „13 hatalmas kötetét”, amely megjelent 1902-1913 között (Romsics 2011, 117).

Utolsó napok...

Az első világháború éveit az ország keleti részén, Erdélyben vészelte át Erdélyi professzor és Glattfelder püspök is. A vesztes oldalra került monarchia végóráinál a közelgő változások a győztesek oldalán álló szomszédok leplezetlen akaratát is mutatják: nem csak a terület kell, hanem a rajta élő népesség is, ha esküt tesz az állam alkotmányára. Ellenkező esetben kiutasítják.¹³ A kor szellemiségének jobb megértéséhez még egy adalékot ad,

ha szemügyre vesszük az Osztrák-Magyar Monarchia egyházi közigazgatásának még vatikáni támogatást is élvező felszámolását¹⁴ (Zombori 2010, 173).

A változás mértékét földrajzi környezetbe helyezve¹⁵ elmondhatjuk: az egyházkormányzat átalakulása a Szent István-i mértéket közelítette. Az új határok „az egyházmegyék mintegy felét – szám szerint 13-at – úgy érintették, hogy teljes egészükben a magyar impériumon kívülre kerültek. Ezek az esztergomi érseki tartományból a kialakuló utódállamhoz, Csehszlovákiához kerül: a nyitrai, besztercebányai és szepesi latin, valamint a munkácsi görög katolikus egyházmegye, ez utóbbi egyetlen plébániája maradt itt. A kalocsai érseki tartományból Romániába az erdélyi püspökség. Az egész gyulafehérvár-fogarasi érseki tartomány Romániához került 3 parókia kivételével. Ugyancsak teljes egészében átkerült Jugoszláviába a zágrábi metropólia. Összesen tehát két érsekség és 11 püspökség” (Gergely 1999, 41).

Témánk és a szegedi vonatkozások miatt csak az ország dél-keleti határainál végbemenő változásokat vizsgáljuk meg.

1) Az új országhatár keleti határvonalának meghúzása következtében székhelyével együtt átkerült Romániába a nagyváradi püspökség nagyobb része (Gergely 1999, 44). „Az 54 plébániából álló (Szilágy megye és Bihar nagyobb fele) egyházmegyét gróf Széchenyi Miklós püspök halála (1923) után a szatmári ordinárius kormányozta az 1930-as egyesítésig. Az egyházmegye itt maradt 24 plébániáját vikárius vezette, majd 1929-ben felállították belőlük a Debreceni Apostoli Kormányzóságot, amelynek adminisztrátora Lindenberger János váradi kanonok, debreceni apátplébános volt. Természetesen ezek az adminisztratúrák is a román konkordátum következményei voltak, hiszen annak életbe lépése után a határon túli ordináriusok semmiféle jurisdíciót nem gyakorolhattak a határon” (Gergely 1999, 44).

2) A Nagyváradtól délebbre fekvő csanádi egyházmegyét az új határok három része osztották. A legkisebb rész 23 plébániával Jugoszláviához került. 1923. február 10-én alakult át Bánsági Apostoli Kormányzósággá, amelynek székhelye Nagybecskerek lett.

3) A 33 plébániával rendelkező területet kapta a csonka Magyarország, amelynek története összefügg a nagyobb rész (153 plébánia) történetével. Ez utóbbit a korábbi püspöki székhelyről – már román fennhatóság alatt lév¹⁶ – Temesvárról irányították.

A püspök Glattfelder Gyula lett, aki 1921. március 19-én Majláth Gusztáv erdélyi püspökkel együtt letette a hűségesküt a román királynak. A harmadik magyar főpap, Széchenyi Miklós nagyváradi püspök később, április 9-én tette ugyanezt (Sas 2002; Romsics Ignác 2018, 306).

Glattfelder püspök 1921. október 15-én ülte meg áldozópapságának 25, püspöki működésének 10 éves jubileumát. Ezután még másfél évig volt itt, 1923. március 27-én hagyta el Temesvárt¹⁷ (Both 2015, 196–197) és ahogy a búcsúkörlevelében írta: „Az Apostoli Szentszék rendelkezése értelmében eltávozom püspöki székhelyemről egyházmegyénk magyarországi kis szegletébe” (Zombori 2010). A Romániából távozás okait vizsgálva legelső helyre a román földreformot kell tennünk (Bélteky 1996; Szeged 1923, 1). Az 1921. július 30-án bevezetett erdélyi földbirtok törvény a 4 püspökség birtokainak 95%-át vette el (Both 2015, 404).

1923. március 29-én a Szeged hasábjain újabb tudósítás jelent meg: *Glattfelder püspök megérkezett Szegedre*. A szintén a vonaton utazó Shvoly Kálmán ezredes naplójában március 28-án a következő rövid bejegyzést olvashatjuk: „Glattfelder Gyula csanádi püspök Temesvárt, az eddigi székhelyét a románok miatt elhagyta, du.2h 30-kor új székhelyére, Szegedre érkezett. [...] ezzel Szeged püspöki város lett” (Perneki 1983, 87). A naplóbejegyzés nem tett említést nagy csomagokról, értékes tárgyakról, de hatalmas pompáról sem, amely az utazó püspököt körülvette volna.¹⁸

A vesztes háború következtében Erdély és vele Kolozsvár is román fennhatóság alá került. A kolozsvári egyetem tanítási nyelve a román lett,¹⁹ az egyetem tanári karának jelentős része Magyarországra távozott.

1912-ben merült fel először a gondolat, hogy Szegeden egyetem létesüljön: akkor a terv meghiúsult, Debrecen lett az újabb vidéki felsőoktatási központ. Az első világháború után, 1919. november 26-án (Kiss 1991, 140) a terv ismét előkerült, de ekkor már egy működő egyetem befogadásáról volt szó. Az 1919 májusáig Kolozsváron működő tudományegyetemet a román hatóságok bezárták. Az 1919 után két évig az ún. felekezeti közti egyetemen dolgozó,²⁰ de bizonytalanságban élő egyetemi tanárok menekülni kényszerültek Kolozsvárról. A

Gaal György által „bujdosó egyetemnek” (Gaal 2012, 83-85) nevezett intézmény több hanyattatott év után, az 1921. évi XXV. törvény értelmében Szegedre került.

A szegedi közvéleményt a *Szegedi Napló* címlapján a költségvetés betérjesztése mellett a következő hír fogadta 1921 áprilisának végén: *Hatvankilenc lakást igényel a kolozsvári egyetem tanári kara.* A rövidhír a továbbiakban közli, hogy a „tanács Bárdos Bélával, a lakáshivatal elnökével egyetértőleg néhány lakást már le is foglalt. A rektor a lakásügyek intézésével dr. Szandler Pál egyetemi tanárt bízta meg” (Szegedi Napló 1921).

A *Délmagyarország* hírlap hasábjain három hónap múlva (Délmagyarország 1921) a következő cikk volt olvasható: *Jönnek az egyetemi tanárok.* „Dr. Márky Sándor és dr. Erdélyi László egyetemi tanárok 8 vagon bútorral és egyéb ingóságokkal tegnap Kolozsvárról Szegedre érkeztek. Dr. Márky Sándor, aki a világtörténelem tanára, 17000 darab könyvből álló könyvtárát is magával hozta, melynek elhelyezéséről egyelőre még nem történt gondolkodás. Dr. Erdélyi a művelődéstörténelmet fogja a szegedi egyetemen tanítani, lakása azonban még nincsen. Itt említjük meg, hogy dr. Tóth Lajos államtitkár az egyetemmel kapcsolatos munkálatok ellenőrzése végett szerdán vagy csütörtökön Szegedre érkezik.”

„Együtt, egymás mellett...” 1924 és 1930

Erdélyi professzor Pannonhalmán lévő levelezésben hosszú évekig egy újszegedi cím is előfordult. A címzett Erdélyi László igazgató úr volt, mint a Szent Imre Kollégium vezetője. A kollégium Historia Domusában a következőket olvashatjuk erről: „...a Szent Imre Bajtársi Egyesület elnöke Reck Endre és tiszt. társai észrevették a Tanítóképző újrabeépítését és felszerelő munkálatait Erdélyi tb. elnök tudtán kívül küldöttségként alakultak és fölkeresték Szeged város főplébánosát, Várhelyi József prelátust s az ő közbenjárásával vagy külön is megkérték Püspök Urunkat, kegyeskedjék megalapítani a Tanítóképző falai közt a szegedi egyetemi Szent Imre Kollégiumot [mint Budán – J.K.] és Erdélyit kérték igazgatóul.”

A Historia Domus ezen bekezdése előtt azonban Erdélyi professzor a következőket írta, amely más megvilágításba helyezte a fenti történetet: „A budapesti Szent Imre Kör nagy példája követésre talált a kolozsvári egyetemi ifjúságnál is. Ott is megalakult a Szent Imre Kör, s megkezdte áhítatos működését. Több évi működés után e kolozsvári kör tiszteletbeli elnökévé választotta Dr. Erdélyi László bencés egyetemi tanárt, ki csakhamar nagy szép zászlóval ajándékozta meg a kört 1913-ban, s 1921-ben e zászlót nehogy az oláhok elpusztítsák, a Kör elnökségének kérésére áthozta Szegedre. E zászló körül alakult meg még azon évben az új szegedi egyetemi katolikus ifjainak Szent Imre Köre. Hogy az egyetemi Bajtársi-egyesületekkel egyenlőrangú lehessen, a Szent Imre-Kör átalakult Szent Imre Bajtársi egyesületté.²¹ Dr. Tóth Imre kath-köri elnök és tisztársai beleegyeztek, hogy a Szent Imre Kör, illetőleg Bajtársi Egyesület tagjai a katolikus kör helyiségeit használhassák, ami igen nagy jótétemény volt. Erdélyi László tisztb. elnök itt sok előadást tartott, főleg apologetikus, hitvédelmi előadásokat minden vasárnap a déli szentmise előtt. Ezen előadásokból nőtt ki 1922-ben nyomtatásban is megjelent *A legszebb tudomány* c. kis vallásbölcseleti könyv, mely aztán 1924-ben második kiadást is megért. A könyv mindkét kiadása Glattfelder Gyula püspök úrnak ajánlva jelent meg. Már a könyv első megjelenésekor Püspök Urunk Ő Méltósága Szegedi székhelyről kormányozta a csonka csanádi egyházmegyét s mindjárt megkezdte itt is fáradhatatlan tevékenységét” (Szent Imre Kollégium Historia Domus).

Az épület története, amelyben igazgató lett Erdélyi, összefonódott a Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet történetével (Csillik 2003, 8). 1912-ben az elmúlt évben hivatalba lépett Glattfelder Gyula püspök az intézmény fejlesztését határozta el. Az eltelt közel húsz év alatt a tanítóképző kinőtte a korábban megakapott épületét. Így telket kért és kapott Szeged városától, ahol oktatási épületet és internátust is felépíthet. Az építkezés el is kezdődött az Újszegeden kijelölt földterületen, azonban az időközben kitört első világháború lassította, majd a szerb megszállás egy időre le is állította az építkezést. Végül 1923-ra készültek el a Glattfelder püspök által óhajtott korszerű épületek. A pavilonszerű három épület a tágas udvart fogta körül, amelyek főépületében (mai Temesvári körút) folyt az oktatás, az internátusnak szánt épületben helyezték el ideiglenesen az egyetem Szent Imre kollégiumát²² és épült meg egy zenepavilon is (Csillik 2003, 8).

Az elkészült új épületeket 1923/24-ben vette birtokba a tanuló ifjúság. Az akkor kisdiaökként ott lakó Szőrényi

József így írt az épületről: „Ugyanis hosszú éveken át ennek az épületnek a II. emeletén volt a két hálóterem a folyosókon elhelyezett mosdóval, a két kis szobából álló igazgatói lakás, két szertár és egy osztályterem. Az I. emeleten kapott helyet az igazgatói iroda, a tanári szoba a leválasztott könyvtárhelyiséggel, két osztályterem és a zeneterem az orgonával. Ez utóbbi valójában ugyancsak tanterem volt, de egyik, fából készült fallal elzárt kis részébe oltár került. A fal szétnyílásával vasár- és ünnepnapokon és gyakran hétköznap reggelenként is az egész terem kápolnául szolgált” (Csillik – Gácsér 1994, 23).

Néhány részlet a szegedi Szent Imre Kollégium Historia Domusából:

„A Szent Imre Kollégium első lakói Ujszegeden többnyire szegény diákok voltak. S itt mutatkozik az első lényeges különbség a budapesti Szent Imre Kollégiumokhoz képest. Ezek a budapesti kollégiumok kedvező nagy kölcsönpénzből a legjobb viszonyok közt fölépítve s ízlésesen, uri módon berendezve nagy számban vonzották a jómódú uri fiúkat. Sőt a két budapesti Szent Imre Kollégium tudatos rangsorba rendezkedett be: a budai előkelőbb lett, nagyobb díjakat szedett, a pestinek a befogadó képessége lett nagyobb, de kisebb díjakat számított.”

„Az ujszegedi kollégium igazgatója tisztában volt a jómódú és kitűnő diákokra alapított kollégium nagy előnyeivel, amelyet nem csupán gazdaságiak, hanem erkölcsiek is, a nemzetmentő célt jelentékenyen szolgálják; de mikor a szegedi egyetem még csak két éves volt, s itt pl. a bölcséleti karon működve 19-36 stb. fölvétel mutatkozott félévenként: igen érthető, hogy az államilag berendezett s nagy kedvezményekkel hívogató Horthy-Kollégium mellett uri ellátásért uri ifjakat követelő Szent Imre Kollégium sem lett volna egyszerre nagyon keresetté.”

Az 1928/29. évi nyomtatott jelentés szerint: „[...] a kollégisták száma 53 volt, noha öt nagy szoba még négy év alatt fokozatosan átment az iskolatestvérek használatába s öt nagy szoba a Tanítóképző internistáinak elhelyezésére. Ezt méltányos nagy okok tették szükségessé, mert végre a kollégium csak vendég volt a Tanítóképző számára emelt épületben. Itt a Kollégium 10 nagy szobára menő lemondása mellett az a tény, hogy továbbra is 53 kollégista könyörgött felvételért vagy talán több is, de az igazgató annyinak könyörgését teljesítette, ellenkezett azon kimondott és tapasztalatilag is helyes elvvel, hogy 3 lakó egy szobában sok s a zavartalan tanulásra nem kedvező. De másrészt bizonyossága annak is, hogy a Kollégium keresett volt és akik megismerték, ragaszkodtak hozzá. [...] A régibb rendes létszám, amennyi számára a Kollégium elegendő bútorral rendelkezett, a 10 nagy szobával apasztott lakásba úgy szorult össze, hogy 3-3 lakó jutott 5 nagyobb szobába, s csak 4 legkisebb szobában lakott egy-egy diák.”

A püspök és a professzor egy történelmi pillanatban még együtt

A Horthy-korszak revíziós gondolatát (Szent István-i állam visszaállítása) és a jubileumi évfordulókat (Szabó 1984, 479-480, 486-87; Csíky 2012) megünnepelni vágyó politikai katolicizmus igyekezett az állam és az egyház kiegyensúlyozott kapcsolatát kifejezni. A politikai stabilizálódás útjára lépett Bethlen István nevével fémjelzett kurzus az 1930-as ünneppésséggel kívánta az ünneplő közönség figyelmét elterelni a gazdasági válság (1929-1932) okozta társadalmi megrázkódtatásokról, és régi fényében feltüntetni az egyházat a hívők szeme előtt. Így a politikai és gazdasági válság idején megszervezett 1930-as ünneppsorozat – és az 1938-ban megszervezett újabb rendezvény –, a Szent Imre- és Szent István-émlékév (a két szent halálának jubileuma) igazán vallási-egyházi jellegű volt (Zeidler 2009, 220).

A szellemi kapcsolatot nem csak az a középkor óta megfigyelhető szokás (Magyar Katolikus Lexikon 1997) adta, amely a jelentős vallási személyiségek testi maradványainak, ruháinak, használati tárgyainak kijáró kultikus tiszteletet és az ebből következő kötelezettségeket mutatja; hanem a hitelességük és őrzésük évszázadokat átívelő feladata is.²³ Emellett meg kell említenünk azt is, hogy az első ezredfordulón a politikai vezetést magukénak tudható személyekhez az évszázadok során különböző jelzők társultak, túl azon, hogy szentek voltak: Szent István, az államalapító; Szent Imre, az ifjúság védőszentje; Szent Gellért, a nevelő, a püspök. A köz számára is elfogadott személyek (szentek) kultuszának megélése a közösség által szervezett nagy ünneppségek, nevüket viselő intézmények segítségével valósítható meg.

Ez a gondolat megjelenik és érzékelhető a további jelentős évfordulók esetén is a két világháború között: 1931-ben Szent Erzsébet halálának 700., 1942-ben Szent László szentté avatásának 750. és Boldog Margit születésének 700. évfordulója volt. A korszak legjelentősebb magyar egyházi eseménye 1943-ban zajlott: ekkor

avatta szentté Boldog Margitot XII. Piusz pápa.

Velence, a zarándoklat és az országos Szent Imre emlékév, 1930

1930-ra mind személyi összetételében,²⁴ mind pedig a megvalósítandó célok tekintetében átalakult a magyar püspöki kar. A fentiek mellett ki kell emeljünk Serédi Jusztinián személyét. A XI. Pius pápa által 1927. december 19-én bíborossá avatott bencés szerzetes kora egyik legfiatalabb magyar főpapja volt. Az 1928-ban még 44 éves teológus, az új kánonjogi kódex szerkesztője és Pietro Gasparri bíboros államtitkár vatikáni bizalmasa került az esztergomi érseki székbe. Jó érzékkel látta a modern médiumok hatását a társadalomra, kifinomult ízlésvilága (Bizzer 2007), római kapcsolatai révén egyfajta a magyarországi „katolikus megújulás” zajlott le az 1930-as évektől. Az elvégzett munkát vizsgálva egy szembetűnően fiatalodó püspök kar képe bontakozott ki. A változásokat Breyer István esztergomi segédpüspök (1929-1933) kinevezése nyitotta, akit később győri megyéspüspökké neveztek ki (1933-1940). Ebbe a sorba illik Shvoy Lajos székesfehérvári (1927-1968) és Grósz József szombathelyi püspök (1936-1944) majd kalocsai érsek kinevezése, valamint Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát (1929-1947) kinevezése is. A korábbi generációból is maradt püspök: a fáradhatatlan szervező, Glattfelder Gyula (1911-1943) csanádi püspök.

Ami a célokat illeti, 1929-ben vetődött fel hivatalos formában, hogy Magyarországon, Budapesten tartsanak nemzetközi eucharisztikus kongresszust. Az eseményre való felkészülés főpróbájaként kell értékelnünk az 1930-as Szent Imre Jubileumi Év egyházi és világi ünnepeit. Az ünnepek megrendezésének céljaként pedig Magyarország nemzetközi kapcsolatainak, tekintélyének erősítését kell kiemlitenünk (Zeidler 2009, 103; Fülöp – Sipos 1998). Ennek részeként kell vizsgálnunk a csanádi egyházmegye zarándoklatát is, amely látványos része lett az országos programnak (Huszár 1930).

Az emlékévre készülés Szegeden

1929 őszén nagy erővel folytak a Szent Imre-év egyházi előkészületei. Az 1929. október 25-i püspöki konferencia részletesen megtárgyalta a teendőket. Ekkor már kijelölték az előkészítő bizottságot, továbbá elfogadták a Szent Imre jubileumi évet bevezető, latin és magyar nyelven Serédi által fogalmazott közös püspökkari pásztorlevelet. Az előkészületekről Glattfelder püspököt Serédi hercegprímás már 1929. október 11-én értesítette levelében (SzCsEL 2410, 1929): „a körlevél tervezetét bátorkodom [...] azzal a tiszteletteljes kérelemmel megküldeni, hogy arra nagybecsű észrevételt már most írásban megtenni kegyeskedjék” (SzCsEL 2410, 1929).

Glattfelder püspök Serédi hercegprímás kérésére intézkedett egy egyházmegyei bizottság létrehozásáról. 1929. december 5-én a szeged-belvárosi római katolikus egyházközség elnökétől kapott a püspöki titkár egy közel 80 névből álló listát,²⁶ amelybe az alakítandó bizottságba tagokat ajánlanak. A listán a Szeged város állami intézményeihez tartozó tisztségviselők nevei szinte kivétel nélkül szerepeltek, így a polgármesteri hivatal, az egyetem, az államvasutak, az igazságszolgáltatásban dolgozók egyaránt. A rendező főbizottság kérésére kinevezték az egyházmegyei bizottságot.²⁷ Ennek tagjai: Várhelyi József pápai prelátus, szeged-belvárosi plébános; dr. Erdélyi László egyetemi tanár, Szent Imre Collegium igazgató; P. Bus Jakab S.J.; dr. Tihanyi Béla kegyesrendi főgimnáziumi igazgató; Sopsich János pápai kamarás, püspöki titkár; dr. Muntyán István kir. ítélőtáblai tanácselnök, szeged-belvárosi egyházközségi világi elnök; dr. Somogyi Szilveszter, Szeged szabad kir. város polgármestere; dr. Somogyi Szilveszterné és Nemes Czike Gáborné. A bizottság feladata a rendezendő egyházmegyei ünnepek központi előkészítése volt.

A kinevezett bizottság 1930. január 20-án délután 5 órakor, a szegedi királyi ítélőtábla épületében tartotta első ülését.²⁸ A felvett jegyzőkönyv²⁹ szerint a bizottság hiánytalanul megjelent és a következő napirendről tárgyalt és határozott: „...belekapcsolódnunk abba a programba, mely nemcsak Budapestet, hanem vidéket is szerveresen akarja beilleszteni a Szent Imre év ünnepi rendjébe. Bennünket csanádiakat e terv különösen közelről érdekel, mert egybe esik egyházmegyénk alapításának 900-ik évfordulójával. Arra kell törekednünk, hogy Szent Imre ünneplését Szent Gellért tiszteletével kapcsoljuk össze. Egyházmegyénk ünnepeinek központja lesz a fogadalmi templom felszentelése.”

Az értekezleten a következő napirendi pontok kerültek megtárgyalásra:

- A templom felszentelése, amelynek napját 1930. szeptember hó 24-re állapították meg.
- A püspök ismertette azon kívánságát, hogy a „mostani főoltárral – Back oltár – szemben Szent Imrének és Szent Gellértnek közös oltára állíttassék” (SzCsEL 2410, 1929).
- „Püspök úr ismerteti azt a tervet, mely szeged egyházmegyei zarándoklatot vezetne Velencébe első Szent püspökének, Szent Gellértnek ereklyéihez. Az értekezlet a zarándoklat idejét június 24-től 30-ig állapítja meg és annak a megszervezését Balogh István dr.-ra bízta” (SzCsEL 2410, 1929).
- A püspöki javaslat, hogy szeptember 28-án, a templomszentelést követő vasárnapon Szegeden katolikus nagygyűlés tartsanak.
- Erdélyi László professzor indítványozta, hogy az ünnepek keretében egy jelképes zarándoklatot tegyenek Magyarországra. A javaslatot a jelenlévők támogatták, de annak kiviteléről később határoztak.
- Tihanyi Béla dr. javasolta, hogy az ifjúságot vonják be az ünnepek keretébe. Az értekezlet úgy határozott, hogy az ifjúság vezetői Erdélyi László dr. elnökle alatt állapítsák meg az ifjúsági ünnepek módját; a női ifjúságot n. Cike Gáborné készítette elő. Az ifjúsági ünnepek időpontjául szeptember 25-26-át és 27-ét jelölte meg az értekezlet.
- Sopsich János javaslatát is támogatták a bizottsági tagok: Szent Imre ünnepén, november 5-én a városi színházban matinét rendezzenek.

A fenti tanácskozás határozatairól Szeged város közönsége 1930. február 10-én olvashatott. Így arról is, hogy szeptember 24-én szentelik fel a fogadalmi templomot, ezzel ünnepelve a szegedi egyházmegye 900 éves évfordulóját. A cikk ekkor tudatta, hogy Glattfelder püspök vezetésével zarándoklat indul Velencébe Szent Gellért hamvaihoz. A zarándoklat 1930. június 24. - június 30. között valósult meg, melynek központjában a június 28. déli 12 óra állt. Ekkor a pátriárka palotájának fogadótermében gyűltek össze a magyar zarándokok, hogy jelen legyenek az ünnepi aktusnál, amikor is Glattfelder Gyula csanádi megyepüspök La Fontaine bíboros kezéből átveszi Szent Gellért ereklyéjét. A terembe lépő ősz pátriárkát a zarándokok háromszor éljennel fogadták. A házi oltárnál mondott rövid könyörgés után a megyésfőpásztor latin nyelven üdvözölte a bíborba öltözött főpapot. A csanádi egyházmegye, mondta, most ünnepli alapításának 800. évfordulóját, ami egyszersmind a magyar kereszténységnek is kilencszázados ünnepe. Ebből az alkalomból az a vágy nyilvánult meg, hogy az egyházmegyét alapító szent vértanú ereklyéjéből egy számottevő részt megnyerjenek az ősi püspökség számára.

Az ereklyék méltó helyre helyezésére 1930 októberében került sor egy ünneppsorozat keretében. Mivel 50 év telt el a város fogadalma óta, már csak egyetlen fogadalomtevő (Zombori Antal ny. városi tanácsos) élt ekkor, aki megérhette a fogadalom beteljesülését. Az elmúlt félszázad alatt sok változás ment végbe: püspöki székhellyé és egyetemi várossá vált Szeged.

Az ünneppsorozat³⁰ a városban 1930. október 22-én kezdődtek, ekkor fogadták Angelo Rotta pápai követet. Másnap került sor az ifjúság Szent Imre és Szent Gellért ünnepére a Dóm téren. Ekkor leplezték le Szent Imre herceg szobrát, melynek kezében ott volt a liliumszál. Az ünnepi beszédet Marcell Mihály pápai kamarás, a budapesti Szent Imre Kollégium igazgatója mondta. Este 6 órától került sor P. Bangha Béla beszédére az alföldi katolikusok első díszgyűlésére a Tisza Szállóban.

Az ünneppsorozat központi eseményére 1930. október 24-én, Szent Rafael arkangyal ünnepén került sor. A reggel 7 órakor tartott szentmise keretében történt meg a templomszentelés. A fogadalmi templom első miséjét Vatikán állam nunciusa, Angelo Rotta celebrálta. A fogadalmi templomot a Magyarok Nagyasszonyának kegyelmébe ajánlották. 12 órakor kezdődött Szeged szabad királyi város törvényhatóságának díszgyűlése a Csanádi egyházmegye alapításának 900 éves évfordulója alkalmából. Estére Serédi Jusztinián hercegprímás és Czapik Gyula nagyváradi apátkanonok is a városba érkezett.

1930 után

Erdélyi professzor feltételezhetően 1929-ban költözött ki a Szent Imre Kollégiumból, hét hosszú év után. Az idősödő professzor a Szent György utca³¹ 12. szám alatt talált magának új otthonát. Itt 1923-ban még tüzelőanyagtelep működött, de 1929-re Sebestyén Endre³² tervei alapján ez megváltozott. A tervező tulajdonában álló villa-bérház készült 1925 és 1929-ben (Ozsváthné Csegezi – Ozsváth 2001, 112-115). Mi lehetett a váltás oka? A kollégiumi igazgatóként is dolgozó professzor mint minden évben, 1929-ben is beadta lemondását, amelyet Glattfelder püspök – a professzor munkáját megköszönve – ez alkalommal el is fogadott. A meleghangú püspöki levél³³ elismeréssel szólt az elmúlt évek kollégiumi munkájáról, közösségépítéséről. A levélnek a következő mondatai azonban már arról szóltak, hogy a 60. életévét betöltött professzor inkább visszatérne oktatói és kutatói munkájához. Véleményünk szerint ekkorra már Glattfelder püspökben is megérett a változás támogatásának gondolata. A 1930-31-re teljesen elkészült új, Dóm téri kollégium vezetésének terhére már nem Erdélyi professzor idősödő vállára szeretnék volna tenni.³⁴ Az 1930-as években az együttműködés színterei megváltoznak, erről az Olvasó egy későbbi publikációmban olvashat.

IRODALOM

- A pannonhalmi Szent Benedek-rend névtára 1802–1986* (1986). Győr: Széchenyi Nyomda.
- Asztalos, Lajos (2008): *Kolozsvár épített kincsei*. Kolozsvár: Studium Kiadó.
- Bátyai, Jenő (1988): *Torony alatti főmérnök*. Szeged: Szegedi Nyomda.
- Beke, Margit (2008): *Az Esztergomi (Esztergom–Budapesti) Főegyházmegye papsága, 1892–2006*. Budapest: Szent István Társulat.
- Bélteky, József (1996): Sajtóvisszhangok Glattfelder Gyula temesvári püspöki működésének utolsó éveiből. In: *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 1996/3–4, 137–153. p.
- Bizzer, István (2007): Szent Imre kultusz és a modern magyar szakrális művészet 1930–1950 között In: Kerny Terézia (szerk.): *Szent Imre 1000 éve : Székesfehérvár 1007–2007 : Tanulmányok Szent Imre tiszteletére születésének ezredik évfordulója alkalmából*. Székesfehérvár: Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum, 158–174. p.
- Both, Ferenc (2015): *Örven év a temesvári piarista gimnázium történetéből, 1885–1935: műveltség- és kortörténeti tanulmányok*. Budapest: Piarista Rend Magyar Tartománya.
- Császár, Ildikó (é.n.): Az 1927. évi magyar-olasz barátsági szerződés előzményei. Elérhető: http://www.southeast-europe.org/pdf/25/dke_25_m_h_Csaszar-Ildiko_Az-olasz-magyar-baratsagi-szerzodes.pdf Letöltés időpontja: 2016. szeptember 24.
- Csíky, Balázs (2003): A Szent Imre Kör, 1888–1946. In: *KÜT*, 2003/3–4., 130–141. p.
- Csíky, Balázs (2003): Az első felekezeti egyetemi diákegyesület a Budapesti Tudományegyetemen. In: Pásztori Bernadett – Szatmári Alexandra (szerk.): *Pro Scientia Aranyérmesek VI. Konferenciája. Miskolc, 2003. november 28–30. Előadások*. Budapest: Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, 39–43. p.
- Csíky, Balázs (2007): A Szent Imre Kör. In: Kerny Terézia (szerk.): *Szent Imre 1000 éve : Székesfehérvár 1007–2007 : Tanulmányok Szent Imre tiszteletére születésének ezredik évfordulója alkalmából*. Székesfehérvár: Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum, 145–151. p.
- Csíky, Balázs (2012): Jubileumi esztendő és katolikus megújulás a Horthy-korszakban. In: Bánkuti Gábor – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár (szerk.): *A 20. század egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai. Tanulmányok a Pécsi Egyházmegye 20. századi történetéből. Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis 8.*. Pécs: Pécsi Egyháztörténeti Intézet, 135–157. p.
- Csillik, László – Gácsér József (összeáll. és szerk.) (1994): *A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet emlékkönyve: 1844–1994*. Szeged: Szegedi Tanítóképzőt Végzetek Baráti Köre.
- Csillik, László (2003): *Szórényi József: Tanítóképző intézeti és főiskolai tanár*. Gyula: APC- Studio.
- Erdélyi László élete és munkái (1909) : A Magyar Tudományos Akadémia számára írt életrajz*. Pannonhalma: Szent Benedek Nyomda.
- Ereklyetisztelet* (1997). In: Magyar Katolikus Lexikon. III. kötet. Budapest: Szent István Társulat, 227–230. p.
- Fülöp, Mihály – Sipos Péter (1998): *Magyarország külpolitikája a XX. században*. Budapest: Aula Kiadó.
- Gaal, György (2012): *Egyetem a Farkas utcában : A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai*. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Gergely, Jenő (1977a): *A keresztényszocializmus Magyarországon 1903–1923*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Gergely, Jenő (1977b): *A politikai katolicizmus Magyarországon 1890–1950*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Gergely, Jenő (1994): *Prohászka Ottokár, „a napba öltözött ember.”* Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- Gergely, Jenő (1999): *A katolikus egyház története Magyarországon 1919–1945*. Budapest: Pannonica Kiadó. Elérhető: <http://lexikon.katolikus.hu/T/Temesv%C3%A1r%20szerb%20ki%C3%BCr%C3%ADt%C3%A9se.html> Letöltés időpontja: 2016. szeptember 20.
- Gergely, Jenő (2001): Magyar-szentszéki diplomáciai kapcsolatok 1920–1990. In: Zombori István (szerk.): *Magyarország és a Szentszéki diplomáciai kapcsolata, 1920–2000*. Budapest: Szent István Társulat – METEM, 43–68. p.
- Glattfelder Gyula (é.n.). In: Magyar Katolikus Lexikon. Elérhető: <http://lexikon.katolikus.hu/G/Glattfelder.html> Letöltés időpontja: 2019. december 20.
- Horváth, Gábor (2011): „de minden év egyik napján mindég zárva lesz.” Megjegyzések a szegedi Trianoni kapu szimbolikájához. In: *Deliberationes*, 2011/2., 100–140. p.
- Horváth, Gábor (2013–2014): A Nemzeti Megújodás napja és szegedi emlékei. In: *Deliberationes*, 2013/2. – 2014/1., 108–115 p.
- Horváth, Gábor (2014): A Szegedi Dóm és a tér fogadalmi szimbolikája. In: Herczeg Tamás (szerk.): *Tér, Művészet, Szellemiség. Konferenciakötet*. Szeged: Szegedi Szabadtéri Játékok, 31–41. p.
- Huszár, Károly (szerk.) (1930): *Szent Imre album : A jubiláris ünnepségek története képekben*. Budapest: Szt. Imre Jubileum Rend. Főbiz.
- Kempelen, Béla (é.n.): *Magyar nemes családok*. In: Arcanum digitális tár. Elérhető: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/4-kotet-56A5/glattfelder-mori-6DC9/> Letöltés időpontja: 2019. december 17.
- Kiss, József Mihály (1991): Párhuzamos utak. A kolozsvári és a pozsonyi egyetem válságos időszakának történetéhez. In: Kiss József Mihály (szerk.): *Tanulmányok a magyar felsőoktatás XIX–XX. századi történetéből. Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 14*. Budapest: ELTE, 123–162. p.
- Kolláti, István (2001): Szeged fogadalma. In: Ábrahám István – Zombori István (szerk.): *A szegedi székesegyház*. Szeged: Szegedi Székeskáptalan, 11–41. p.
- Ladányi, Andor (2004): *Az egyházak és a felsőoktatás a dualizmus korában*. In: Századok, 2004/1., 3–39. p.
- Lotz, Antal (1983): Glattfelder Gyula, az egyházfő és tudós. In: *Vigilia*, 1983/2., 142–143. p.
- Miklós, Péter (2012): Püspökeletrajzok a 19. századi csanádi egyházmegyékből. In: *Deliberationes*, 2012/1., 141–144. p.
- Ozsváthné Csegezi, Mónika – Ozsváth, Gábor Dániel (2001): *Szeged város főmérnökeinek és Mérnöki Hivatalának krónikája*. Szeged: Bába és Társai Kiadó.
- Pernecki, Mihály (sajtó alá rendezte) (1983): *Shvoly Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Romsics, Ignác (2011): *Clio bűvöletében : Magyar történetírás a 19–20. században – nemzetközi kitekintéssel*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Romsics, Ignác (2018): *Erdély elvesztése, 1918–1947*. Budapest: Helikon Kiadó.
- Sas, Péter (2002): Erdélyi Római Katolikus Status. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2002/2., 66–73.p. Elérhető: <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/saspeter-erdely.htm> Letöltés időpontja: 2018. szeptember 25.
- Szabó, Miklós (1973): Prohászka Ottokár és a katolikus egyházi reformtörekvések 1896–1914. In: *Történelmi Szemle*, 1973/1–2., 257–265. p.
- Szabó, Miklós (1984): Politikai évfordulók a Horthy-rendszerben. In: Lackó Miklós (szerk.): *A két világháború közötti Magyarországról*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 494–504. p.
- Szilágyi, Csaba (2012): Erdélyi László: magyar történelem, művelődés- és államtörténet. (Egy bencés tudós munkásságának bemutatása) In: Illés Pál Attila – Juhász-Láczik Albin OSB (szerk.): *Örökség és Küldetés. Bencések Magyarországon*. Budapest: METEM, 736–737. p.
- Szögi, László (1991): Katolikus egyetemalapítási törekvések Magyarországon. In: Ujváry Gábor (szerk.): *Hittudományi fakultások és tanintézetek a XX. századi magyar egyetemeken. Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből. 13*. Budapest: ELTE, 10–39. p.
- Temesvár szerb kiűrtése* (é.n.). In: Magyar Katolikus Lexikon. Elérhető: <http://lexikon.katolikus.hu/T/Temesv%C3%A1r%20szerb%20ki%C3%BCr%C3%ADt%C3%A9se.html> Letöltés időpontja: 2016. szeptember 20.
- Török, József (1995): Glattfelder Gyula a budapesti tudományegyetem hittudományi karán. In: Zombori István (szerk.): *Igazságot – Szeretettel: Glattfelder Gyula élete és munkássága*. Budapest–Szeged: METEM, 35–37.
- Vadászi, Erzsébet – Zombori, István (2005): *A szegedi püspöki palota*. Szeged: Szeged–Csanádi Püspökség.
- Vincze, Gábor (2006): *A száműzött egyetem*. Szeged: JATE Press
- Zeidler, Miklós (2009): *A revíziós gondolat*. Pozsony: Kalligram Kiadó.
- Zombori, István (2010): Glattfelder püspök és a csanádi püspökség Szegedre költözése 1918 – 1923. In: Zombori István (szerk.): *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Történeti Tanulmányok. Studia Historica 13*. Szeged: Móra Ferenc Múzeum, 173–190. p.
- Zombori, István (szerk.) (1993): *Igazságot – Szeretettel: Glattfelder Gyula élete és munkássága*. Budapest–Szeged: METEM.

FORRÁSOK

1885. évi VII. törvénycikk 4§

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Levéltára, VIII/1 állag,
Bölcsészdoktori szigorlatok jegyzőkönyvei/1 kötet/1890/92
II. félév/19.

Főapátsági Könyvtár, Pannonhalma, Benedictina, BK 493/
I-XVII. dr. Erdélyi László Glattfelder levele.

Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltár, 2410: Serédi Jusztinián
hercegprímás levele Glattfelder Gyula püspöknek, 1929.
október 11.

Szent Imre Kollégium Historia Domusa

Szegedi Napló, 1921. április 24.

Délmagyarország, 1921. július 21.

Szeged, 1923. március 27.

Katolikus Ébredés, 1924. február 17.

Püspöki rendelet: 1929. december 15. 2410/II.

JEGYZETEK

¹ Glattfelder Gyuláról sajnos nem készült monográfia. Eseményekben gazdag élete és papi pályafutása feldolgozásra került egy tanulmánygyűjteményben: Zombori (2010); továbbá Beke (2008, 230-231), ahol az életrajz mellett bibliográfia is olvasható. A püspökről további három tanulmányt említenék: Horváth (2011); Horváth (2013-2014); Horváth (2014).

² Hogy milyen hatások érthették a húszas évei elején járó fiatal embert, arról bővebben itt olvashatunk: Gergely (1977a); Gergely (1977b); Gergely (1994); Szabó (1973). Az átalakuló oktatásügyről lásd: Ladányi (2004); Szögi (1991).

³ A budai kollégium igazgatója maga Glattfelder lett.

⁴ Dessewffy Sándor kassai kanonokból 1890. január 4-én lett csanádi püspök. Dessewffy közéleti tevékenysége mellett egyházmegyéjére (nyugati felére) is áldozatkészen figyelt. Bőkezűen támogatta a szegedi katolikus tanítóképzőt, a makói gimnáziumot, a temesvári katolikus leányegyesületet, fejlesztette a Csanád vármegyei püspöki birtokot (Püspöklele, ma: Maroslele) plébánia- és templomépítéssel (Miklós 2012).

⁵ Csernoch kalocsai érsek lett.

⁶ A temesvári püspökség 1865 óta őrzött Szent Gellért ereklyét. Az ekkor Temesvárra kerülő ereklyét Trevisanato bíboros, velencei pátriárka küldte Szcitovszky János hercegprímásnak Esztergomba 1865 nyarán. A pátriárka 1865. július 25-én kelt hitelesítő levelével a velencei San Francesco della Vigna Sagrado kápolnájában őrzött ereklyék jelentős része Magyarországra került. A velencei főpap célja a diplomáciai kapcsolatok ápolásán túl a hazai hitelet segítése volt. Erre utal az is, hogy Szcitovszky hercegprímás még ezen évben az ereklyét szétosztotta. A jogutód temesvári püspökségen kívül a győri püspökségre is kerül az ereklyékből.

⁷ 1911. március 18-án nevezték ki csanádi megyéspüspökké.

⁸ Glattfelder 1897-ben doktorált, 1909-ben lett egyetemi tanár. Doktori disszertációjának címe is figyelemre méltó: *A plébánosok jogai és kötelezettségei a plébániai javadalom és jövedelem körül* (Török 1995).

⁹ A község a Nyitrai kerületben, a Vágsellyei járásában található.

¹⁰ Erdélyi Gyula 1884. augusztus elsején öltözött be, vette magára a bencés rend ruháját.

¹¹ Életrajzi adatai: bencés szerzetes, Keszthely (Zala m.), 1832. febr. 12, beölt. 1847. szept. 15, ft. 1854. jún. 6, ász. 1855. máj. 26, 1855-56. gt. Komárom (Komárom m.), 1856-61. gt. Pápa, 1861-69. gt. Esztergom, 1869-85. hf. és ig. Győr (Győr m.), 1885-91. főapát Pannonhalma, 1891-1915. bíboros, hercegprímás, érsek, Esztergom 1913-15. nyug. Balatonfüred. Meghalt Balatonfüreden 1915. szept. 3. (A pannonhalmi Szent Benedek - rend névtára 1986, 88).

¹² Életrajzi adatai: bencés szerzetes, Tóskberénd (Veszprém m.) 1847. szept. 9, beölt. 1863. szept. 8, e. ft. 1866. júl. 22, ü. ft. 1869. júl. 27, ász. 1870. szept. 29, 1870-82. gt. Győr (Győr m.), 1882 - 94. ig. és 1883-94. hg, 1884-94. hf. is Esztergom, 1894-98 apát Bakonybél. Meghalt Bakonybélben 1898. júl. 12. (A pannonhalmi Szent Benedek - rend névtára 1986)

¹³ Az egyetemi tanárok esetét lásd: Vincze (2006, 176-178).

¹⁴ A kérdéstről bővebben: Gergely (2001).

¹⁵ A változásokat térképen közli: Vadászi – Zombori (2005, 94).

¹⁶ 1919. február 28-i békekonferenciái döntés alapján a Temesvár-Buziás vasútvonalat Románia kapja, így a szerb csapatokat ki kell vonni erről a területről. A kivonulás 1919. május 6 – július 27. között történt a terület teljes kifosztása mellett (Temesvár szerb kiűrtése é.n.)

¹⁷ Glattfelder Gyulát kiutasították, ő székelyét ideiglenesen magyar területre, Szegedre tette át. Ezt a Szentszék tudomásul vette és 1923. március 23-án a romániai részből felállította a Temesvári Apostoli Kormányzóságot. Ez pedig a konkordátum értelmében 1930. június 5-én temesvári püspökséggé emelkedett.

¹⁸ Zombori István „néhány bőrröndről” ír Vadászi – Zombori 2005, 12).

¹⁹ 1919. november 3-án nyitja meg kapuit az új román egyetem (Asztalos 2008, 74). 1920. február első napján került sor az egyetem románná nyilvánítására, ahol a még hivatalban lévő rektor – Kolozsváry Bálint – sem volt jelen. Lásd bővebben: Vincze (2006, 36).

²⁰ Az 1919 májusában elvett egyetem állás nélkül maradt egyetemi tanárainak egy része megvárta a békekötést Kolozsváron. E közösség tenni akarása és

az erdélyi felekezetek vezetőinek (Majláth Gusztáv Károly római katolikus, Nagy Károly református és Ferencz József unitárius püspök) felelősség érzete hívja életre a 2 milliós magyar lakosság oktatásáért az ún. felekezetközi egyetemet. A jól kidolgozott terv megoldást jelentett volna a kisebbségi létbe került magyarságnak, azonban a körülmények – a kíméletlen sajtóvisszhang következtében még ellenségesebb közvélemény, a hivataloknak beadott kérelmek válasz nélkül hagyása – a leírt szervezeti felépítés mellé rendelt amúgy is kevés számú egyetemi tanárt a Szamos-parti Athén elhagyására kényszeríti. A tervezett egyetemről részletesebben: Gaal (2012); Kiss (1991,139-141); Vincze (2006, 36-38).

²¹ A román. kath. magyar egyetemi hallgatók Szent Imre Egyesület pártfogói: Erdélyi László, Szandter Pál, Poór Ferenc, Márky Sándor, Csnegery János, David a Leó, Horger Antal, Issekutz Béla, Kubinyi Pál, Menyhért Gáspár, Pfeifer Péter, Reinbold Béla., Rigler Gusztáv, Vidákovits Kamil, Várhelyi József, Somogyi Szilveszter, Aigner Károly, Tóth Imre, Mayer Márton, Czeigler Arnold (Katholikus Ébredés 1924, 4).

²² Az épület ma a Szegedi Szakképzési Centrum Csonka János Tagintézményének E épülete.

²³ Ezen relikviák hitelességét az illetékes egyházi hatóság okmánnyal és pecséttel ellátva bizonyítja. Őrzésére ereklyetartót készítenek.” Elidegenítés. A hatályos egyházjog tiltja az ereklyék eladását. Kiemelkedő és nép részéről nagyon tisztelt ereklyét elidegeníteni vagy más helyre átvinni csak a Szentszék engedélyével szabad (1190. k.) (Magyar Katolikus Lexikon 1197, 224).

²⁴ Az 1927-es év a püspöki kar számára gyászos év volt. Meghalt 1927. április 2-án Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök, június 20-án Hám Antal magyar kegyes tanító rendi tartományfőnök, felsőházi tag; július 25-én Csernoch János hercegprímás. További kellemetlenség a frankhamisítási ügybe keveredett Zadravec István tábori püspök helyzete. 1927 volt az az év is, amikor Románia megkötötte a Szentszékkel a konkordátumot (1927. május 10.; 1929. május 29.: ratifikáció a parlamentben), amely értelmében megszűnt a 900 éves erdélyi püspökség, helyette a gyulafehérvári püspökség elnevezés használható csak. A szintén 900 esztendő nagyváradi püspökség egyesítésre került a szatmári püspökséggel. A parlamenti képviselőlet Alexandru Cisar bukaresti érsek látta el.

²⁵ A hercegprímás ez irányú tevékenysége az Árpád-kor szentjeinek szentté avatásában is érvényre jut.

²⁶ Alacs József, dr. Aigner Károly, Back Bernát, dr. Berecz József, Nemes Cziike Gábor, Gurry Richárd, dr. Debre Péter, Dékány Sándor, dr. Dobay Gyula, Vitéz Bakonyi Imre, dr. Falta Marcel, dr. Fogel József, Gárgyán Imre, dr. Gera József, Gombkötő Antal, dr. Huszthy József, Karg György, dr. Kelemen László, dr. Kiss István, Kocsis Ferenc, Kolb Árpád, dr. Konczvald Endre, dr. Kovács Rókus, Lantos Antal, Lauber József, dr. Kósó István, dr. Lehóczky Károly, Körmendy Mátyás, Vitéz Máriaiföldy Márton, Mayer Antal, dr. Menyhárt Gáspár, dr. Mesko Zoltán, dr. Motika Adolf, dr. Muntyán István, dr. Papp Nándor, Papp István, dr. Regdon Károly, Römer Miklós, dr. Scheffer Ferenc, dr. Skultéty István, dr. Somogyi Szilveszter, dr. Szalay József, dr. Szabó József, Szirányi Béla, dr. Szikcsák István, dr. Tihanyi Béla, dr. Tóth Imre, dr. Vinkler Elemér, dr. Zombory Jenő, Zobay Ferenc, Kakuk József, Az alsóvárosi egyh.elnök, Az Americana összes itt föl nem sorolt dominuszai és dominái, dr. Aigner Károlyné, Özv. Aigner Nándorné, Bóra Árpádné, Beck Erna, Gárgyán Imréné, Back Bernátné, Karg Györgyné, dr. Kósó Istvánné, Báró Malcomes Camilloné, dr. Muntyán Istvánné, Nagel Józsefné, dr. Poór Ferencné, dr. Somogyi Szilveszterné, dr. Tóth Imréné, dr. Tóth Mihályné, dr. Buocz Béla, Czigler Arnold, dr. Erdélyi László, dr. Becker Vendel, dr. Gyuritz Sándor, Mihályffy Lászlóné, Nemes Cziike Gáborné, dr. Juhász István.

²⁷ A püspök 1929. december 15. 2410/II. 1929 számú rendeletével kinevezi a bizottságot.

²⁸ Muntyán István szobája volt ez valószínűleg. A meghívó még az ajtószámot is tartalmazta (I. emelet 34. ajtószám).

²⁹ Nincs dátuma, de a két dokumentum „egymásba” volt hajtogatva.

³⁰ Az ünnepségek részletes programját lásd: Kolláth (2001, 30).

³¹ A Szent György utca a mai erdészeti szakközépiskoláig tartott. Attól távolabb lévő, Hódmezővásárhelyre tartó utat Vásárhelyi útnak hívták.

³² Sebestyén Endre (1888-1966): az 1919-es események miatt Mérnök Hivatali állását föladta és önálló tervezőmérnökként dolgozott tovább. Építész szakértőként és tervezőként dolgozott a Csanádi püspökségnél. Lakó- és üzemépületeket tervezett Back Bernát malomtulajdonos, Pick Jenő szalámigyáros, Vajda Zsigmond földbirtokos részére. Munkáját közel negyven szegedi épület, emlékmű őrzi (Ozsváthné Csegezi – Ozsváth 2001, 112; Bányai 1988).

³³ Főapátsági Könyvtár, Pannonhalma, Benedictina, BK 493/ I-XVII. dr. Erdélyi László Glattfelder levele.

³⁴ Köszönöm Lagzi István, Marjanucz László professzoroknak (SZTE BTK), Vajda Tamás igazgató úrnak (SZTE Levéltár), a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatójának, Ásványi Ilonának és munkatársainak, édesanyámnak, Janszó Károlynénak és feleségemnek, Szabó E. Gyöngyinek önzetlen, több éves segítségét, melyet kutatásaim során kaptam.

Cooperation Between the University of Szeged and the Diocese of Csanád Between 1920 and 1930. Based on the Relationship Between Gyula László Erdélyi and Gyula Glattfelder

Based on the Relationship Between Gyula László Erdélyi and Gyula Glattfelder

Károly Janzsó

The aim of the study was to examine and analyze some details of the cooperation between the university and the diocese of Csanád between 1920 and 1930. (However, based on the relationship between László Gyula Erdélyi and Bishop Gyula Glattfelder, the aim is not to present the whole area.)

The cooperation between the university and the Csanád diocese can be demonstrated between 1920 and 1930, the characteristic features of which can be grasped on the basis of the relationship between Gyula László Erdélyi and Bishop Gyula Glattfelder. The research examined the correspondence of László Gyula Erdélyi OSB from Pannonhalma and his printed works written after 1920, the material of the Archives of the Diocese of Szeged-Csanád, the History Domus of Szent Imre College, the press products published in Szeged and articles and reports on the 1930 St. Imre Memorial Year and Pilgrimage.

As a result of the research, it can be said that the university and Bishop Glattfelder, who moved to Szeged in 1923, worked closely together in the following areas: placement of university students and management of the institution; the publication of a Catholic press product and the emergence of a cultural renaissance. (The research contributes to the previous literature in the field of organizing and conducting the examined ecclesiastical and secular celebrations in two cases.)